

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเรียนรู้ด้วยสิ่งเร้าธรรมชาติผ่านการเล่นของเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเตรียมความพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่อยู่ในระยะสำคัญที่สุดของพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมสติปัญญาและบุคลิกภาพของเล่นพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โกลัศตัวเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งเร้าที่ดีเหมาะสมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามมุ่งประเด็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านชุมชนผู้อุ้บ้านสาสำหรับเด็กปฐมวัยมีอะไรบ้าง รูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยของเล่นพื้นบ้านที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็กปฐมวัยของชุมชนผู้อุ้บ้านสา เพื่อออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยของเล่นพื้นบ้าน และเพื่อศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ผสมผสานวิธีคิดและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเข้าด้วยกันซึ่งใช้วิธีการประชุม สังเกต และสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นเชิงปริมาณประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยเพื่ออธิบายปรากฏที่เกิดขึ้น มีขอบเขตคือชุมชนผู้อุ้บ้านสา โดยกำหนดขอบเขตประเด็นการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็กปฐมวัย และการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยของเล่นพื้นบ้าน ผ่านฐานการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้โดยปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มเป้าหมายคือ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ที่มีความรู้เกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านเป็นอย่างดี โดยเป็นผู้ที่เคยปฏิบัติหรือนำความรู้เรื่องเกี่ยวกับการเล่นและทำของเล่นมาใช้ รวม 5 คน ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้าน จำนวน 8 คน นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 18 คน ระยะเวลาในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้าน โดยมีประเด็นหลักสัมภาษณ์ 4 ประเด็น และ แบบประเมินพฤติกรรมด้านร่างกาย จำนวน 4 ข้อ แบบประเมินพฤติกรรมด้านอารมณ์-จิตใจ จำนวน 5 ข้อ แบบประเมินพฤติกรรมด้านสังคม จำนวน 5 ข้อแบบประเมินพฤติกรรมด้านสติปัญญา จำนวน 1 ข้อ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ

สรุปผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านของชุมชนผู้อาศัยบ้านสา เป็นของเล่นที่ประดิษฐ์ขึ้นจากการนำวัสดุจากธรรมชาติหรือเศษวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ต้นไม้ ใบ ผล เมล็ด หิน ดิน ทราย มาทำเป็นของเล่น ความเชื่อในการเล่นของเล่นเกิดจากจินตนาการ ถ่ายทอดแนวความคิดจากวิถีชีวิต แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน และช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถจัดประเภทได้ 3 ประเภท คือ

1.1 ประเภทเล่นเพื่อความสนุกสนาน ได้แก่ บักกลิ้ง ไม้ขาหย่าง ม้าก้านกล้วย รถไม้จิ้งจิว บั้งกะโปก รองเท้าเปลือกไม้ เป่าปี่ ธนูไม้ไผ่ จับไม้สั้น ไม้ยาว ราวคู่ ราวเดี่ยว ไม้กระดก ชิงช้า ทอดไม้ไผ่ โยนหลัก กำหมุน ไม้เก็บ หมากคืบ ปืนก้านกล้วย เป่าใบไม้ ร้อยพวงมาลัย เดินกะโป๊ะ บักแต้ข้าง คีตเม็คบักขามลงหลุม หมากเก็บ ทวยเม็คบักขาม โยนหลุม ลูกยางทำปืนลม บักคอมใช้เป็นกระสุนยิงบั้งโป๊ะ เป่าคนเล่นสาว เป่าหิน โหวด ผีเข้าขวด ม้าหลังโปก ทวยโป๊ก้อย กำหมุ่นหมี่ เป่ากบ หนอนวง เป่ายาง เต็มเชือก เต็มยาง มอญช้อนผ้า ว่าว เปลือกหอย ปิดตาตีหม้อ กงจักร โจรลักควาย เสี่ยงทวย ห่วงกับก็ เล่นเตย วิ่งผลัด ไล่กัน หัวกาก็โหลก หมูขาว คิงหนั่ง ตีวงล้อ วงเคาะ ป่าวฉิ่งหุบ กงจักร ลูกข้าง

1.2 ประเภทความสวยงาม ได้แก่ ปลาตะเพียน นก ผีเสื้อ ร้อยพวงมาลัย

1.3 ประเภทเล่นตามความเชื่อ ได้แก่ ผีเข้าขวด ลงขวง ควายธนู ปืนลม ถ้วยอิเล็ง นกหวีด ไม้ไผ่

2. การจัดประสบการณ์ด้วยของเล่นพื้นบ้านของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โดยผ่านการรู้จักบริบทของชุมชน จัดทำแผนที่ความรู้ และกำหนดฐานการเรียนรู้เรื่อง การเล่นด้วยของเล่นพื้นบ้านที่สามารถทำได้จริง มีทั้งหมด 5 ฐาน คือ ฐานเล่นกำหมุน รถไม้จิ้งจิว โยนห่วงเข้าหลัก ฐานเล่นหมากกลิ้งล้อ ลูกข้าง นกหวีด ไม้ไผ่ ฐานเล่นขาโกลก ฐานเล่นกงจักร ฐานเล่นกั้งหัน ไม้ไผ่ เดินกะลา โดยแต่ละฐานจะมีประชาชนชาวบ้านที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ เรื่องเล่าเร้าพลัง ร่วมคิด ร่วมทำ และลงมือปฏิบัติจริง

3. พัฒนาการของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โดยผ่านฐานการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งหมด 5 ฐาน คือ ฐานเล่นกำหมุน รถไม้จิ้งจิว โยนห่วงเข้าหลัก ฐานเล่นหมากกลิ้งล้อ ลูกข้าง นกหวีด ไม้ไผ่ ฐานเล่นขาโกลก ฐานการเล่นกงจักร ฐานเล่นกั้งหัน ไม้ไผ่ เดินกะลา ผลจากการลงเรียนฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ส่งผลให้นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา อยู่ในระดับมากทุกตัวบ่งชี้

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านชุมชนผู้อุ้บ้านสา

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านชุมชนผู้อุ้บ้านสา พบว่า

1.1 ผลการศึกษาริบททั่วไปของชุมชนผู้อุ้บ้านสา จากการลงพื้นที่สำรวจบริบทชุมชนผู้อุ้บ้านสาทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า สภาพสังคมประชากรส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายไทยผู้อุ้ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร คือ ภาษาผู้อุ้ นับถือพระพุทธศาสนาแต่ในบ้านเรือนไม่มีพระพุทธรูปจะบูชาบรรพบุรุษที่เรียกชื่อในภาษาถิ่นว่า “ผีค้ำ” ซึ่งเป็นความเชื่อว่าจะช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้ดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย และความเชื่อดังกล่าวยังแฝงกระบวนการปกครองและการสืบทอดวงศ์ตระกูลผสมผสานอยู่ด้วย วิถีชีวิต คนในชุมชนยังใช้ชีวิตแบบชนบท มีความรักในชาติพันธุ์ของตนเองกินอยู่แบบเรียบง่าย ใช้ชีวิตที่พอเพียงไม่ชอบการแข่งขัน ชอบสนุกสนานจะเห็นได้จากการตั้งถนงกลองยาวพื้นบ้าน การแข่งขันร้องสรภัญญะ การละเล่นพื้นบ้านในประเพณีงานวัดจากความหลากหลายในวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ทงไว้ซึ่งความเป็นชุมชนชนบท มีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างเรียบง่ายประกอบกิจกรรมต่างๆ ตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ และความเชื่อตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันดงาม สืบทอดกันชั่วลูกหลาน และต่อเนื่อง จากสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนยังรักษาภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการทำของเล่นที่มีผู้สูงอายุที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ สอนวิธีที่จะนำมาถ่ายทอดให้เยาวชนได้เรียนรู้ ให้กับคนรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยเฉพาะนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และรู้จักรากเหง้าของบรรพชน ฟูย่า ตา ยาย ส้ม สืบทอดกันมา จากการย้อนรอยในอดีตที่ยังคงมีคุณค่าและความหมายอยู่ในปัจจุบัน ถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน และจะช่วยสร้างพลังผลักดันให้ลูกหลานในชุมชนเคลื่อนไปในหนทางแห่งความดีงามในวันข้างหน้าได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดสืบไป

1.2 ผลการจัดทำแผนที่ความรู้ชุมชนผู้อุ้บ้านสา จากการศึกษาริบทชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การสืบทอด ของชุมชนสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนยังเป็นหลักในการสืบทอดวัฒนธรรมทางภาษา ความเชื่อ จารีตประเพณี การละเล่นพื้นบ้านตามเทศกาลต่างๆ แต่เยาวชนในชุมชนในปัจจุบันไม่ค่อยได้สนใจสิ่งดังกล่าว ชอบปฏิบัติตนตามสมัยนิยม ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านเริ่มจะสูญหายไปจากชุมชน และภายในชุมชนผู้อุ้บ้านสายังมีภูมิปัญญาที่ควรฟื้นฟูอนุรักษ์สืบทอดสู่รุ่นต่อไป เช่น ภาษาผู้อุ้ การทำเกลือสินเธาว์ การทอเสื่อถัก การจักสาน การเล่นกลองยาวพื้นบ้าน การทำของเล่นพื้นบ้าน ล้วนเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ปี พุทธศักราช 2546

ข้อ 2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย ข้อ 3 พัฒนาเด็กโดยองค์ร่วมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ข้อ 5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก และภูมิปัญญาในชุมชนที่เหมาะสมจะนำมาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย คือ การทำของเล่นพื้นบ้าน

1.3 ผลการกำหนดฐานการเรียนรู้เรื่อง การเล่นด้วยของเล่นพื้นบ้าน จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตามมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ ของเด็กปฐมวัยกับของเล่นพื้นบ้าน วิเคราะห์คุณลักษณะของเล่นพื้นบ้าน ทุกฝ่ายร่วมกำหนดฐานการเรียนรู้การเล่นด้วยของเล่นพื้นบ้าน คือ ฐานที่ 1 เล่นกำหูน รดไม้จั่ว โยนห่วงเข้าหลัก ฐานที่ 2 เล่นหมากกลิ้งล้อ ลูกข่าง นกหวีด ไม้ไผ่ ฐานที่ 3 เล่นขา โดกเดก ฐานที่ 4 เล่นกงจักร ฐานที่ 5 เล่นกัณฑ์ไม้ไผ่ เกล็ดปลา เพื่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง(พ.ศ. 2552-2561) การเรียนนอกห้องเรียนนั้น จะเน้น 3 ส่วน คือ 1) ทุกโรงเรียนจะต้องหาแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนที่จะนำไปสู่การเรียนนอกห้องเรียน เช่น สวนครัว หน้าเสาธง หรือสถานที่สำคัญภายในโรงเรียน 2) โรงเรียนจะต้องหาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเองว่ามีอะไรบ้าง รวมถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ นอกห้องเรียน และมีโอกาสสัมผัสกับความจริงมากขึ้น และ 3) กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เช่น เข้าค่าย ทักษะศึกษา ศิลปะ กีฬา ดนตรี ทุกโรงเรียนจะต้องออกแบบและมีข้อสรุปว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง ดังนั้น การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย จึงได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้าน ผ่านการเรียนรู้ด้วยการเล่นของเล่น โดยการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้นอกห้องเรียน และมีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น เกิดการหวงแหนรักในถิ่นฐานบ้านเกิดตนเองมากยิ่งขึ้น

2. ผลการออกแบบการจัดประสบการณ์ด้วยของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็กปฐมวัย

การออกแบบการจัดประสบการณ์ด้วยของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนดังนี้

2.1 วิเคราะห์ความสอดคล้องหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตามมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ของเด็กปฐมวัยกับของเล่นพื้นบ้าน

2.2 วิเคราะห์คุณลักษณะของเล่นพื้นบ้าน ของเล่นทั้ง 10 ชนิด มีคุณลักษณะที่โดดเด่นเฉพาะตัว คือ เป็นสื่อที่เป็นจริงผลิตจากวัสดุธรรมชาติที่มีในชุมชน ใกล้ตัวเด็ก สะดุดตา ได้รับความสนใจของเด็กได้ดี มีขนาดเหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย น้ำหนักเบา เด็กสามารถหยิบจับ เคลื่อนย้ายด้วยตนเองได้สะดวก มีความปลอดภัย ไม่เป็นอันตราย และส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ

ข้อเสนอแนะ

ของเล่นพื้นบ้านกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย กรณีศึกษา ชุมชนอยู่บ้านสา ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ถึงแม้ว่า ชุมชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยปราชญ์ชาวบ้าน แต่ก็มีการสะท้อนปัญหาในการดำเนินการวิจัยครั้งนั้น เพื่อให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรศึกษาและสังเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ปีพุทธศักราช 2546 ที่เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นและนำมาจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

1.2 ควรเผยแพร่แนวทางการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยด้วยของเล่นพื้นบ้านในระดับชั้นปฐมวัยในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละชุมชน

1.3 สถานศึกษา สามารถนำขั้นตอนการเล่นด้วยของเล่นพื้นบ้าน ไปเป็นแนวทางในการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในหลายสาระการเรียนรู้และให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

1.4 สถานศึกษาควรผลักดัน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้าไปอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนและเยาวชน ได้มีทางเลือกในการศึกษามากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูผู้สอนควรทำวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ เช่น นิทาน วรรณกรรม เพลง สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อนำเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

2.2 โรงเรียนและชุมชน ควรผลักดันให้มีการจัดการความรู้ในชุมชน เพื่อรวบรวมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เป็นหมวดหมู่ และแสวงหาความรู้จากภายนอกชุมชน เข้ามาผสมผสาน/บูรณาการ หรือต่อยอดความรู้ที่มีอยู่แล้วเกิดเป็นความรู้ใหม่ในการพัฒนาการเรียนรู้ในมิติต่างๆ

2.3 ควรสนับสนุนสถาบันการศึกษาให้ศึกษา วิจัย รวบรวมความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เผยแพร่สู่ชุมชนและมีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา รวมทั้งมีการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร